

Utdanning

Få virksomheter jakter på språkkyndige

■ Globaliserte tyskere redder oss fra språk-krise

Mens vi handler med Tyskland som aldri før, er interessen for tysk blant unge inne i en dødsspiral. NHO vil gjøre noe med språkproblemene, men få bedrifter vektlegger andre språk enn engelsk når de søker etter nye folk.

Det ser ut som oppskriften på en kommende krise. I et lite land med et sært språk og en utadventt økonomi burde språkkunnskaper stå høyt på prioriteringslisten. Særlig kunnskaper i tysk, siden Tyskland er en av de viktigste handelspartnerne. Det motsatte er tilfelle: Norske skoleelever og studenter snur ryggen til tysk. Og i hvert fall i deler av næringslivet tar man situasjonen med fatning.

En gjennomgang av aktuelle stillingsannonser Mandag Morgen har gjort, tyder på at fremmedspråk utenom engelsk tillegges minimal vekt av arbeidsgiverne når de søker etter nye ansatte. I bare 0,5 prosent av stillingsannonserne generelt og 1,6 prosent av lederannonserne søkes det etter folk med tysk-kunnskaper (se figur 1).

«Tysken er i en forferdelig vanskelig stilling,» sier førsteamanuensis **Glenn Ole Hellekjær** ved Universitetet i Oslo. En undersøkelse han gjorde for det nasjonale Fremmedspråksenteret i fjor, viste at andelen norske bedrifter som bruker tysk har falt fra 48 til 18 prosent i perioden 1973 til 2005.

«14 år er den verst tenkelige alderen å velge fremmedspråk. Det er ikke der de er med hodene sine i den alderen,»

Johanne Ostad, Fremmedspråksenteret

Og det blir altså verre: Rekrutteringen til tysk i skolen er på et lavmål, mens spanskens popularitet når uante høyder. Sist fredag lanserte Fremmedspråksenteret en ny samling argumenter for «Hvorfor lære tysk?», samlet av Tyskland-ekspert **Godrun Gaarder**. Dette heftet retter seg mot elever, lærere, rådgivere og foreldre, og har som mål å øke antall elever som velger tysk i skolen.

Årsaken til at krisestemningen i næringslivet har uteblitt foreløpig, er trolig at tyske ledere har gjort kraftige fremskritt i engelsk i den samme perioden. Også i Tyskland er engelsk nå akseptert som det

globale forretningsspråket. «Tyskland er fortsatt håndterbart, men manglende tyskkunnskaper kan bli et problem etter hvert,» sier administrerende direktør **Amund Skarholt** i Tomra til Mandag Morgen.

Behovet for tyskkunnskaper ignoreres ikke helt i næringslivet. I bestemte sektorer og roller er det klart nødvendig med tysk for å lykkes, sier flere bedriftsledere Ukebrevet har snakket med. Selv om språk tilsynelatende ikke vektlegges i jobbannonse, teller det klart positivt i vurderingen av kandidater, fremholdes det. En kartlegging Fremmedspråksenteret og NHO har gjort blant bedrifter i Østfold, viser at tysk er det klart mest brukte fremmedspråket etter engelsk.

- **Språklig omveltning:** Spansk vokser på bekostning av tysk og fransk i ungdomsskolen. På videregående skvser realfagsatsingen språkene.
- **Tysk engelsk-løft...:** Tyske forretningspartnere behersker engelsk mye bedre enn for få år siden. I visse situasjoner er det til og med en fordel å møtes på «nøytral bane» - engelsk.
- **...aber doch wichtig:** På visse nivåer og i bestemte bransjer er kjennskap til det lokale språket fortsatt uunnværlig. Et dybdeforhold til et land krever kjennskap til språk, kultur og nettverk.

Spansk revolusjon

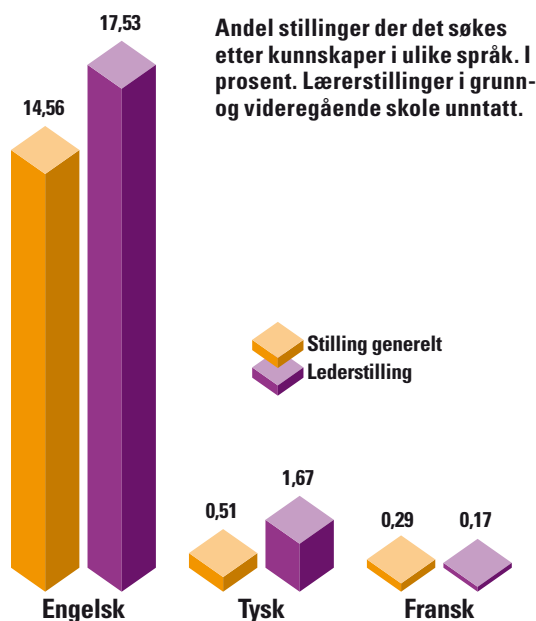
I skoleåret 2002-03 tok 39 prosent av 8.-klassingene tysk. I 2007-08 er det 25 prosent (se figur 2). På universiteter og høyskoler gikk antall søkere med tysk som førsteprioritet ned med 29 prosent fra 2005 til 2007. Dersom trenden ikke snus blant de yngste, er det lett å se hvor det bærer for tysken.

Isteden er det spansk som trekker. For fem år siden tok 2 prosent av 8.-klassingene spansk. I 2006-07 passerte spansk tysk som det største valgfrie fremmedspråket blant 8.-klassingene, og i år tar hele 34 prosent av dem spansk. Haken er at vi handler svært lite med Spania og Latin-Amerika sammenlignet med landene i det tyske språkområdet.

Fremmedspråksenteret er i gang med å studere hva som motiverer elevenes valg av fremmedspråk. Basert på tilbakemeldinger fra skolene har de allerede gjort seg noen tanker. «Spansk har et helt

Språk – er'e så nøye 'a?

Figur 1

Tallene er hentet fra totalt 20.194 stillingsannonser, 600 av dem lederstillinger. Søket ble foretatt 7. februar. Det er enda færre som søker etter spansk- og russiskkyndige. I én eneste annonse ble kunnskaper i kinesisk trukket frem.

Kilde: finn.no/Mandag Morgen

annet image enn tysk,» sier senterets leder **Johanne Ostad**. Mange ferske lærere med utdanning i Latin-Amerika bak seg skaper entusiasme for spansk, og mange elever har feriekontakt med Spania. Det har også spredd seg en oppfatning om at spansk er lettere å lære enn tysk.

«Vi vet ikke helt hva det er som har skjedd, og vi vil ikke krisemaksimere helt,» sier Ostad. Høyt frafall fra spansk-klassene kan tyde på at interessen falmer når det latinske språket viser seg ikke å være så lett likevel.

Etter innføringen av Kunnskapsløftet i 2006, kan ikke lenger ungdomskoleelevene velge bort språk til fordel for andre valgfag. De som ikke vil ta et fremmedspråk til, må velge fordypning i engelsk eller norsk. Det er tegn til at disse fordypningsklassene blir oppsamlingsklasser for svake elever, påpeker Ostad. «Det var ikke det som var meningen.»

På videregående er fremmedspråk blitt skviset i den kraftige satsingen på realfag de siste årene. I år er det bare 6 prosent som har valgt programområdet språk. Regjeringen og kunnskapsminister **Bård Vegar Solhjell** har vedtatt at språk blir slått sammen med samfunnsfag og økonomi til ett programområde fra neste skoleår (se Mandag Morgen nr. 36, 2007). Men fagfolkene mener de alt nå kan se at dette ikke er tilstrekkelig for å snu trenden. «Det er ikke nok,» sier Ostad.

Forsker Glenn Ole Hellekjær mener mer konstante insentiver må til. Elever fikk ekstrapoeng for å ta realfag, og det virket, påpeker han. Dette bør prøves også for språkfagene, og språk må integreres i naturfagplanen, mener Hellekjær.

Engelsk kolonisering

Tyskens dødsspiral har ikke fått alle alarmklokkene til å kime i næringslivet, i hvert fall ikke ennå. Dersom situasjonen foreløpig er «håndterbar», som Skarholt i Tomra sier, selv om bruken av tysk går ned, må det ha sin årsak. Og den heter høyst sannsynlig globalisering og engelskens seierstog.

«Tyskere snakker mye bedre engelsk enn for 10-20 år siden. I næringslivet er de fleste etter hvert i stand til å slå relativt ubesværet over fra tysk til engelsk,» sier **Jens Urlbauer**, administrerende direktør i MasterCoach, et selskap som leverer programvare for sportsanalyse og er aktivt i flere europeiske land. Bedriften hadde sitt utspring i Norge, og med fartstid fra det norske generalkonsulatet i Düsseldorf har Urlbauer skaffet seg et særlig godt innblikk i norske virksomheters kontakt med tysk næringsliv.

«Hvis man i norsk næringsliv sier at det ikke er så viktig å snakke tysk, så er det riktig til et visst punkt,» sier Urlbauer. Både Skarholt og Urlbauer trekker fram en fordel med engelsk som internasjonalt forretningspråk: Det fører til at ledere fra ulike land kan møtes på en «nøytral bane». Når Skarholt kommuniserer med Tomras ledelse i Tyskland, skjer det på engelsk. «Diskusjonen føres ikke på tysk, da har jeg tapt,» sier Skarholt.

«Hvis jeg snakker med, for eksempel, nederlendere eller belgiere, er det høflig å møtes på «midten» med engelsk selv om de kan tysk. Man treffes på det språket som ingen av partene behersker 100 prosent,» sier Urlbauer.

Tysk for begynnere

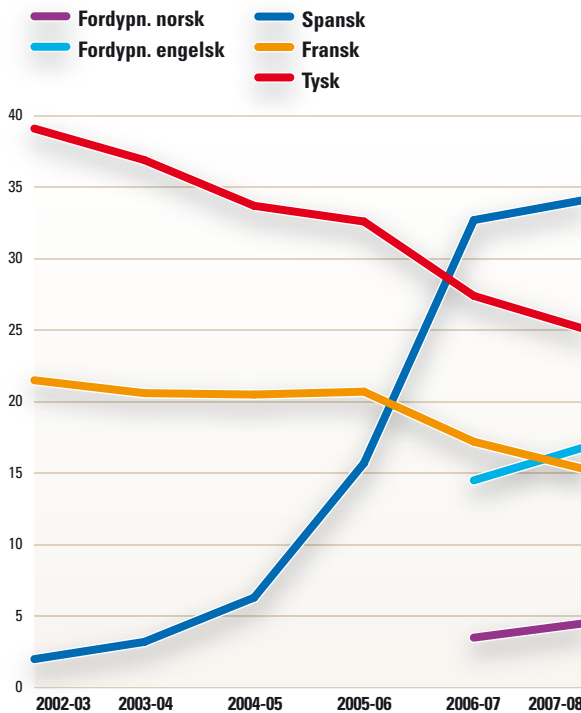
I Mandag Morgens gjennomgang av stillingsannonser er det glissent mellom kravene til språkkunnskaper. Men NHO og Fremmedspråksenterets kartlegging av hvilke fremmedspråk som er i bruk i Østfold-bedrifter, tyder på en fortsatt viktig posisjon for tysk. Tysk var i bruk i hele 32 prosent av de 77 bedriftene i undersøkelsen (se figur 3). Partene skal utvide undersøkelsen til å bli landsomfattende.

I spesifikke bransjer og på bestemte nivåer i organisasjonen vil bedrifter uten kompetanse på tysk språk og kultur fort få problemer, sier flere Mandag Morgen har snakket med. Reiselivsbransjen er et opplagt eksempel. «En reiselivsdestinasjon som henvender seg blant annet til det tyske marke-

Syden-effekten?

Figur 2

8. klassingers valg av fremmedspråk/fordypning 2002-2007. Prosent av totalt antall elever.

Spanskens fremmarsj har vært helt sensasjonell blant 8. klassingene. Fra og med 2006 må alle elever velge enten et fremmedspråk nr. 2 eller fordypning i norsk eller engelsk.

Kilde: Grunnskolens Informasjonssystem på Internett

det, burde være interessert i å ha mennesker med kunnskap om tysk språk og kultur,» sier konserndirektør **Helge Otto Mathisen** i Color Line. En løsning for norske reiselivsbedrifter kan være å ansette unge tyskere, mener han. Norge har et svært godt image i Tyskland, mange ønsker å jobbe i Norge og lærer seg norsk hurtig.

I Tomra har Amund Skarholt notert seg at selv om engelsk fungerer bra på toppnivå, er det noe annet når andre deler av den norske organisasjonen har kontakt med Tyskland. «På nivået under, der man driver produktutvikling, oppstår språkproblemer umiddelbart hvis man ikke kan kommunisere på tysk. Da mister du detaljer og prosessene går saktere,» sier han.

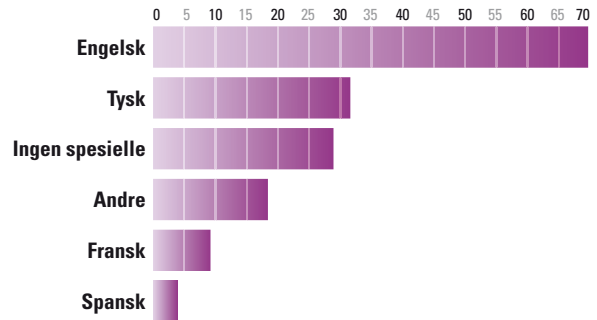
Hvis man virkelig skal gå tungt inn og etablere virksomhet fra bunnen av i Tyskland, får språket en større betydning, noterer Urlbauer. Og hvis man har ambisjoner om å arbeide i en tysk bedrift, slik direktør **Einar Westre** i Energibedriftenes Landsforening har gjort, er språket essensielt. «Med tysk får du ut en annen type informasjon, med engelsk får du den offisielle versjonen,» sier han.

NHO-direktør **Sigrun Vågeng** er en av dem som

Es geht doch – in Østfold

Figur 3

Hvilke fremmedspråk brukes i din bedrift? I prosent.

77 bedrifter deltok i undersøkelsen. Blant «andre» språk går polsk igjen, russisk og svensk nevnes også.

Kilde: NHO/Fremmedspråksenteret

har engasjert seg sterkest for tysk språk i næringslivet de siste årene. Hun peker på at tysk kunnskaper er mer enn selve språket. «Bedrifter etterlyser ikke bare at du kan språk, men at du har et nettverk i landet og kulturforståelse,» sier hun.

Mette og slappe av medgang?

Hvis de unge skal kaste seg over språkfagene, må de også få noe igjen for det. Til tross for inntrykket stillingsannonserne etterlater, mener alle Mandag Morgen har snakket med at språkkunnskaper gir uttelling for jobb kandidater. «Vi ville i alle fall premiere det,» sier Amund Skarholt i Tomra.

Næringslivet har stått hardt på for å øke interessen for realfag. Det kan altså ha gått utover språkfagene. En like omfattende kampanje for fremmedspråk er nok ikke å vente, men Sigrun Vågeng mener begge fagretningene må kunne stimuleres samtidig. «Realfagskunnskapen er så grunnleggende og problemet med å få nok lærere så stort at her må vi slå på stortromma. Men det betyr ikke at man ikke kan legge vekt på språk også,» sier hun.

Et trendskifte må begynne i skolen. Blant de mest lovende prosjektene er forsøk med å begynne språklæringen mye tidligere. Ved de fleste skolene der elever helt ned i 7-årsalderen fikk prøve seg på tysk, fransk og spansk, var tilbakemeldingene svært gode, viste en studie fra Telemarksforskning i høst. Elevene syntes språk var morsomt og lett. Kanskje kan det inspirere skolen til å tenke helt nytt om når fremmedspråk introduseres i undervisningsløpet. «14 år er den verst tenkelige alderen å velge fremmedspråk. Det er ikke der de er med hodene sine i den alderen,» sier Fremmedspråksenterets leder Johanne Ostad. ■

Redaksjonen Mandag Morgen
 Ansvarlig journalist: **Olav Anders Øvrebø**
 redaksjon@mandagmorgen.no